

Голові разової спеціалізованої
вченої ради
в Національному університеті
«Одеська політехніка»
доктору економічних наук,
професору
Волощук Л.О.

РЕЦЕНЗІЯ

офіційного рецензента, кандидата економічних наук, доцента, доцента кафедри підприємництва і торгівлі Національного університету «Одеська політехніка» Ольги Сергіївни Брагіної на дисертацію Ковтуненка Дмитра Юрійовича «Організаційно-економічне забезпечення стійкості інноваційного розвитку підприємств сфери послуг в умовах мінливого зовнішнього середовища», подану до захисту в разову спеціалізовану вчену раду Національного університету «Одеська політехніка» на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 05 – Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 051 – Економіка.

Актуальність теми дисертації

Умови сучасного господарювання характеризуються високою динамічністю зовнішнього середовища, посиленням глобалізаційних процесів, цифровою трансформацією економіки та зростанням рівня невизначеності, що особливо відчутно для підприємств сфери послуг. Цей сектор є стратегічно важливим для економіки України, адже забезпечує значну частку ВВП та зайнятості населення, проте стикається з викликами, пов'язаними з нестабільністю ринкових умов, обмеженими інвестиційними ресурсами та недостатньою інноваційною активністю.

У таких умовах зростає потреба у формуванні дієвих організаційно-економічних механізмів забезпечення стійкості інноваційного розвитку, що дозволить підприємствам сфери послуг адаптуватися до змін, підвищувати конкурентоспроможність і ефективно використовувати наявний інноваційний потенціал. Водночас, незважаючи на наявність ґрунтовних наукових досліджень, питання саме організаційно-економічного забезпечення

інноваційної стійкості залишається недостатньо розробленим, що й зумовлює актуальність обраної теми дисертації.

Дисертаційну роботу виконано у відповідності до планів науково-дослідних робіт Національного університету «Одеська політехніка» за 2021-2025 рр., а її наукові результати використані при виконанні: держбюджетних тем: НДР «Забезпечення ефективного функціонування та розвитку підприємств: теоретико-методологічні та практичні аспекти» (№ 0119U000743, 2019-2023 рр.), де використано рекомендації щодо впровадження системи цифрового моніторингу інноваційної стійкості, з метою забезпечення оперативного аналізу ризиків, адаптивного планування розвитку та підвищення ефективності управлінських рішень; НДР «Новітні теорії економіки та їх інструментарій в умовах актуальних викликів і загроз розвитку» (№ 0124U003549, 2024-2028 рр.), де використано рекомендації щодо впровадження інструментів краудтестингу та крауддизайну, як механізмів апробації нових послуг за участі клієнтів та експертного середовища ще до їх комерційного запуску; госпдогвірних тем: «Оцінювання та стратегування стійкого розвитку виробничого підприємства». (№ 1832-69, 05.05.21-30.06.21 р.), де застосовано рекомендації щодо впровадження методичного підходу до оцінки впливу зовнішнього середовища на інноваційну діяльність підприємства за допомогою системи класифікації факторів мінливості, що сприяє підвищенню гнучкості управлінських рішень; «Розробка методичних рекомендацій щодо формування виробничого потенціалу підприємства на інноваційній основі» (№ 1854-69, 2021-2022 рр., де застосовано рекомендації щодо системного підходу до впровадження краудтехнологій у практику інноваційного менеджменту підприємства, що дозволяє активізувати залучення зовнішніх ідей, фінансування та експертизи для реалізації інновацій у сфері послуг.

Дисертація є самостійно виконаною працею, в якій викладено авторський підхід щодо організаційно-економічного забезпечення стійкості інноваційного розвитку підприємств сфери послуг в умовах мінливого зовнішнього середовища, формування та застосування його інструментарію. Всі наукові результати, викладені в дисертації, отримані автором особисто. З наукових публікацій, що видані у співавторстві, в роботі використані лише ті положення, які становлять індивідуальний внесок автора. Конкретний внесок здобувача в цих роботах зазначений в переліку публікацій за темою дисертації.

Нові наукові результати, їх обґрунтованість та достовірність

Методи дослідження. У роботі було використано такі загальнонаукові та спеціальні методи: наукової абстракції, аналізу, синтезу, узагальнення та систематизації – для обґрунтування теоретичних положень щодо сутності інноваційного розвитку, інноваційної стійкості та сервісних інновацій, а також для уточнення змісту базових понять; контент-аналізу, логіко-змістовного моделювання, системного та структурно-логічного підходів – для розробки концепту забезпечення стійкості інноваційного розвитку підприємств сфери послуг; економіко-статистичного, порівняльного аналізу та графічної візуалізації – для діагностики стану інноваційного розвитку підприємств сфери послуг, виявлення загроз і можливостей, класифікації підприємств за рівнем інноваційної стійкості; експертного оцінювання, SWOT-аналізу, побудови матриці полярності впливу – для систематизації імпаکت-факторів та оцінювання їх впливу на інноваційний потенціал підприємств; функціонально-структурного аналізу, проектного моделювання, архітектурного синтезу – для формування науково-методичного підходу до побудови інструментарію організаційно-економічного забезпечення інноваційної стійкості; системного підходу, декомпозиції, побудови логічної послідовності, визначення KPI – для структурування моделі моніторингу інноваційної стійкості підприємств сфери послуг у кілька етапів; логічний метод – для обґрунтування структури дослідження, формулювання висновків і оформлення результатів.

Інформаційною базою дисертаційного дослідження є новітні положення економічної науки, праці вітчизняних і зарубіжних науковців, фахівців-практиків з організаційно-економічного забезпечення стійкості інноваційного розвитку підприємств сфери послуг; чинне законодавство і нормативно-правові акти; дані Державної служби статистики України; дані відкритих джерел (аналітичні огляди, звіти, дисертації, матеріали наукових конференцій); звітність підприємств, результати власних досліджень.

У роботі удосконалено теоретичні засади інтерпретації інноваційного розвитку підприємств сфери послуг шляхом визначення стійкості інноваційного розвитку як здатності здійснювати безперервний, самовідтворюваний цикл інновацій — від формування потенціалу до впровадження та стабілізації новацій — із трактуванням стійкості як відсутності фінальної фази та постійного оновлення. Такий підхід дозволяє враховувати динамічні зміни попиту у сфері послуг (стор. 42–43).

Запропоновано модель багаторівневої системи управління інноваційним розвитком підприємств сфери послуг, яка розширена включенням до мікро-,

мезо- та макрорівнів додаткового краудрівня як інтегративної надбудови. Це забезпечує поєднання горизонтальної та вертикальної взаємодії учасників інноваційного процесу, підвищує адаптивність і масштабованість управлінських рішень та знижує трансакційні витрати у сервісній економіці (стор. 49–60).

Систематизовано фактори змінності зовнішнього середовища через їх структурування за рівнями (мікро-, мезо-, макро- і краудрівень), що дозволило виявити специфічний вплив на інноваційну активність підприємств сфери послуг. У результаті визначено 20 ознак, які дають змогу ідентифікувати домінуючі впливи на кожному рівні управління, окреслити пріоритетні зони ризику й можливостей та сформувані стратегічні орієнтири для ухвалення управлінських рішень (стор. 65 табл. 1.5; стор. 71 рис. 1.8).

Розроблено методичку експертного оцінювання сили та полярності впливу імпаکت-факторів внутрішнього середовища підприємств сфери послуг, яка поєднує якісні та кількісні підходи на основі симетричного аналітичного поля. Такий підхід дозволяє комплексно оцінювати позитивні й негативні впливи внутрішніх чинників з урахуванням специфіки сервісної галузі для забезпечення ефективності управлінських рішень (стор. 115–132).

Сформовано концепт підтримки стійкості інноваційного розвитку підприємств сфери послуг в умовах зовнішньої мінливості, що базується на поєднанні рівневої й галузевої логіки управління, цифрових технологій, краудінновацій, моніторингу та ризик-менеджменту. У межах цієї концепції визначено роль держави як фасилітатора єдиної сервісно-орієнтованої інноваційної системи (стор. 136–154; рис. 3.1, стор. 137).

Запропоновано науково-методичний підхід до формування інструментарію організаційно-економічного забезпечення стійкості інноваційного розвитку підприємств сфери послуг, що реалізується у вигляді цифрової крауд-платформи, яка сприяє інтеграції учасників ринку та забезпечує гнучку взаємодію між ними (стор. 154–170; рис. 3.5, стор. 156).

Розроблено багатофакторну модель моніторингу стійкості інноваційного розвитку, що включає послідовність етапів: постановку цілей, визначення КРІ, збір та аналіз даних, бенчмаркінг з конкурентами, розробку стратегій дій та їх адаптацію. Такий підхід створює можливості для системного відстеження результатів і своєчасної корекції управлінських рішень (стор. 170–186).

Обґрунтованість отриманих результатів базується на використанні сучасних методів наукового пізнання: контент-аналізу, порівняльного аналізу,

експертного оцінювання, SWOT-аналізу, а також методів статистичної обробки даних. Зібрані емпіричні дані мають репрезентативний характер і підтверджують релевантність зроблених висновків. Усі аналітичні побудови логічно узгоджуються з теоретичними положеннями, а застосовані методи дослідження є доцільними та взаємопов'язаними.

Таким чином, достовірність нових наукових результатів підтверджується як їх емпіричною перевіркою, так і відповідністю сучасним науковим підходам до організаційно-економічного забезпечення інноваційного розвитку підприємств. Запропоновані висновки та рекомендації мають прикладну спрямованість і можуть бути використані підприємствами сфери послуг для забезпечення стійкості інноваційного розвитку підприємств сфери послуг в умовах мінливого зовнішнього середовища.

Повнота опублікування отриманих результатів та наявність достатньої кількості наукових публікацій

За темою дослідження опубліковано 12 наукових праць, з яких 4 статті у фахових виданнях, у т.ч. 2 у виданні категорії А, Scopus, 6 – у матеріалах і тезах конференцій. Загальний обсяг публікацій складає 5,98 д.а., 3,97 д.а. з яких належать особисто автору.

Основні положення, а також отримані результати і висновки дисертаційної роботи доповідалися на таких *наукових конференціях*: III Міжнародної науково-практичної конференції «Проблеми обліково-аналітичного забезпечення управління підприємницькою діяльністю» (м. Полтава, 2021 р.), Міжнародної науково-практичної конференції «Формування потенціалу економічного розвитку промислових підприємств» (м. Одеса, 2021 р.), III Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасний менеджмент економічних систем в координатах парадигми сталого розвитку» (м. Одеса, 2021 р.), XI Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми теорії та практики менеджменту» (м. Одеса, 2022 р.), XVI Всеукраїнської науково-практичної конференції «Обліково-аналітичне забезпечення інноваційної трансформації економіки України (в умовах воєнного стану та поствоєнний період)» (м. Одеса, 2022 р.), VI Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Актуальні проблеми та перспективи розвитку обліку, аналізу та контролю в соціально-орієнтованій системі управління підприємством» (м. Полтава, 2023 р.).

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації

Враховуючи численні позитивні сторони дисертаційного дослідження, необхідно звернути увагу на такі дискусійні моменти:

1. автором у першому розділі дисертації детально представлено опис суб'єктів інноваційного розвитку та їхніх ролей (рис. 1.5 с.44), проте доцільно більш чітко обґрунтувати взаємозв'язки між внутрішніми та зовнішніми учасниками та показати, як їх взаємодія впливає на ефективність реалізації інноваційних змін;

2. слід зазначити, що у першому розділі дисертаційної роботи (п. 1.2 с.47-62) розкрито макро-, мезо- та мікрорівні управління інноваційним розвитком підприємств сфери послуг та наведено їхній зміст. Водночас доцільно підкреслити, що для більш наочного сприйняття запропоновану багаторівневу систему доцільно представити у вигляді рисунку або схеми, що чітко відобразить взаємозв'язки та дозволить уявити потокові напрямки впливу та зворотного зв'язку між рівнями;

3. у п 2.2 дуже вдало висвітлено вплив міжнародних програм підтримки інновацій, зокрема таких, як Horizon Europe, Erasmus+, програми технічної допомоги ЄС та інших, на розвиток підприємств сфери послуг в Україні. На нашу думку, не вистачає більш глибокого критичного аналізу цих міжнародних практик у порівнянні з національними ініціативами. Було б корисно окремо оцінити, наскільки адаптовані зовнішні програми до українського контексту, виявити переваги та обмеження їхнього застосування, а також виділити конкретні уроки, які можна винести для підвищення ефективності національних стратегій підтримки інновацій;

4. у п. 3.1 «Концепт забезпечення стійкості інноваційного розвитку підприємств сфери послуг в умовах мінливого зовнішнього середовища» автором представлено багаторівневу систему управління інноваційним розвитком, що охоплює мікро-, мезо-, макро-, мега- та краудрівні. Водночас, на наш погляд, не вистачає більш детального пояснення взаємозв'язків між цими рівнями та підкріплення їх прикладами або схемами для покращення сприйняття логіки та послідовності управлінських рішень.

5. у п. 3.2 детально описано архітектуру авторської цифрової крауд-платформи та принципи її функціонування. Водночас не зовсім зрозуміло, яким чином платформа враховує ризики технологічного та організаційного характеру, зокрема: можливі конфлікти між учасниками, питання захисту інтелектуальної власності, ризики відмови від співпраці або порушення договірних зобов'язань, що відповідно потребує уточнення.

Загальний висновок

Разом із тим, зазначені дискусійні питання жодним чином не знижують рівня наукової новизни та значущості дисертаційного дослідження.

Дисертаційна робота Ковтуненка Дмитра Юрійовича на тему «Організаційно-економічне забезпечення стійкості інноваційного розвитку підприємств сфери послуг в умовах мінливого зовнішнього середовища», відповідає вимогам цієї спеціальності, а також критеріям, визначеним пунктами 5–9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 № 44 (зі змінами).

Відповідно, Ковтуненко Дмитро Юрійович заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 – Економіка.

Офіційний рецензент:

кандидат економічних наук, доцент, доцент
кафедри підприємництва і торгівлі
Національного університету «Одеська політехніка»

Ольга БРАГІНА

Підпис завірено: